

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Наш језик

НАШ ЈЕЗИК

LIBRARY
APR 9 1952
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nov. ser.

НОВА СЕРИЈА
Књ. III — Св. 1-2

БЕОГРАД 1951

САДРЖАЈ:

	Стр-
1. А. Белић: Његош и национална култура наша	1
2. М. Стевановић: Деминутивни с наставком <i>-ић</i> (и <i>-чић</i>)	6
3. Св. Марковић: О именицама на-исш(а) и сл.	12
4. Св. Предић: О роду страних именица	28
5. Д-р. Х. Клајн: Важност реченичног акцента у пословицама	34
6. М. Влајинац: „Једна смрт не да другој“	37
7. Н. Сенић и А. Зубац: „У интересу што боље књиге“	39
8. П. Речи изведене од основе „магнет“	46
9. Б. Јањић: Диваљ-дивљи	48
10. Гисма уредништву	50
11. Језичке поуке	66

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир Алексић,
др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ОРБИЈЕ,
БЕОГРАД 1951

„У ИНТЕРЕСУ ШТО БОЉЕ КЊИГЕ“

Чланак Уредништва нашег језика (св. 5—6, књ. II нове серије): „У интересу што боље књиге“ дочекали смо с радошћу. — Питање је постављено! Као и свако питање које се постави, тако и ово тражи своје рјешење, а до рјешења ће се доћи чим је питање начето.

Како је овим чланком питање издавања добре књиге додирнуто само уопште, заправо с једне стране, покушаћемо да у њега загледамо и са још једне стране. (Неко ће се можда послѣје овога јавити и освијетлити га још са кога гледишта.)

Разгљавањем постављеног питања желимо само да помогнемо да се што прије нађе рјешење у борби за правилност и чистоту нашег књижевног језика, „јер велики број штампарских грешака одвраћа читаоце од књижевних дела и никава их на алкавост у послу, а језичке и правописне грешке заразне су као све што се пушта у друштвени промет као правилно и општепримљено и онда када није такво“ — како се каже у поменутом чланку.

У чланку је било говора само о издавању дјела живих писаца (и преводилаца) и о редакторским и коректорским дужностима у вези са тим. Рјешење је дато у чланку; дужности коректора и редактора су дефинисане: „Не значи да редактор може по својој вољи мијењати садржину, стил и језик пишчев. Али је његова дужност да окрене пажњу писцу или преводиоцу на какву рогобатност у стилу или неправилност у језику.“ Дакле, редактори не треба да „пропуштају понешто што је могло и морало бити исправљено“, нити да су „сувише ревностни у своме послу и да исправљају сувише, да ујед-

начују и стил и језик писаца". Исправке у стилу редактор мора вршити у споразуму са писцем".

Слажемо се у потпуности са мишљењем у чланку о огромној одговорности писца (односно преводиоца) и редактора (лектора), јер је њихова улога и дужност социјална. Али сматрамо и да треба истаћи да редакција, која је ту да бди над правилношћу језика, стила и духа језика, не омије да полази од уског граматичког гледишта, да намеће своје, да уједначава, да такорећи униформише и језик и стилове. (Ово нарочито приликом редакције превода). Насилним уједначавањем не само да се умањује љепота језика и стила, богате изражајне могућности сужавају него се и кочи развитак књижевног језика и, што је најглавније, даје нетачна, лажна, слика савременог језика. Право редактора да мењају стил писаца потребно је ускратити и зато што притом могу да дођу до изражаја нездраве тенденције појединаца, шовинистичка застрањивања и сл.

У чланку, међутим, нису дотакнута два питања која су од огромног значаја — питање издавања дјела старих писаца и питање саме улоге издавачког предузећа.

Питање редакције старих писаца скопчано је с врло много тешкоћа. Правилно ријешити ово питање значи учинити много за чистоту и правилност књижевног језика, за његов правилан развој, и за проучавање нашег језика уопште.

Какве су компетенције редактора (лектора) у овом случају и пита он смије да мијења код старих писаца?

Покушаћемо да рашчланимо ово питање. Почећемо с оним о шта се редактор (лектор) одмах спотакне чим је пала одлука о издавању неког старог писца. Које је издање највјеродостојније и по коме да се редакција управља ако има пред собом више различитих издања. У сваком случају било би најбоље имати прво издање. Али до таквих издања издавачка предузећа готово никако не могу да дођу. А кад се нема прво издање, које онда између осталих изабрати? Овде је врло тешко направити најсрећнији избор због неуједначености у издањима. Ово питање је, сем тога, уско повезано са осталима која одмах иза њега искрсавају. Ту је, пре свега, проблем правописа новог издања. Баш овај проблем је код нас у БиХ

врло тешко ријешити, нарочито кад су у питању издања хрватских писаца — било старих било нових. Да ли треба у свему задржати правопис првог издања? Ако се од њега може отступити, ваља знати од чега се може отступити. Да ли треба потпуно примијенити нови правопис? Како поступити у конкретном случају кад се имају пред собом два, три или више издања дјела која се припремају за ново издање? Узмимо одређен примјер. Издавачко предузеће „Свјетлост“ у Сарајеву пришло је издавању неких Шенојних дјела. Редактор пред собом има београдско и загребачко издање. Уредник оба издања је исти (д-р А. Барац). У београдском издању он пише: *нећу* (заједно) *ви* (мало слово) *богзна* (неуједначено, у оба издања има и *бог зна*); у загребачком; *не ћу* (одвојено), *Ви* (велико слово). У посљедњем београдском издању „Просјака Луке“ видимо пише *бог* (мало слово); у издању „Новог покољења“ из 1948 истог дјела пише *Бог* (велико слово) итд. Шта редактор у таквим случајевима да учини кад знамо да је у Босни и Херцеговини прихваћен Белићев правопис? Да ли је редактор добро урадио ако је у конкретном случају спровео свуда *нећу* (заједно), *ви* (мало), оставио *Бог* (велико), *писат ћу* и није спровео једначење сутласника, тј. редактор није учинио ништа што би ишло на уштрб проучавања Шенојног језика, али је питање да ли је правилно поступио и да ли је требало учинити више измјена у вези са данашњим правописом? А ако редактор треба да унесе више измјена, докле иде та редакторска слобода? А како сва та питања стоје ако се узме у обзир и то коме је ново издање намијењено (школској омладини, широкој читалачкој публици или стручњацима)? Да ли би можда сва нова издања требало штампати новим правописом? — Борбом за чистоту и правилност књижевног језика неће се много постићи док читаоци на једном мјесту налазе овако, на другом овако написано; напр.: претсједник и предсједник, а да и не говоримо о сложенијим питањима.

Осим тога и питање интерпункције при издавању старих писаца задаје редактору (лектору) такође прилично потешкоћа. Ту су, како изгледа по појединим београдским и загребачким издањима врло различита гледишта. Наше је мишљење

да би требало усвојити логичку интерпункцију и оvdје, као и уопште.

При издавању старих писаца намеће се још једно питање. Да ли смије редактор да неразумљиве и застарјеле ријечи или облике замјењује разумљивијим и новијим, дублетне облике да уједначује, да чак произвољно мијења једне облике другим (јер и тога има!)? Наше је мишљење да то не би смјело да буде, и да нико нема права да исправља текст оригинала јер је свако књижевно дјело одраз стварности у којој је писац живио, па је то и у језичком погледу. Дјело је, према томе, докуменат, историски докуменат; оно служи и служиће за проучавање језика (поред осталог), на њему ће стручњаци за језик вршити своје анализе, пратити развој језичких појава, уочавати нове појаве, извлачити закључке. О неповредљивости осталих докумената води се рачуна, а код језичких докумената се то занемарује.

Прикупљајући грађу за аорист и имперфекат (за Институт за савремени језик у Сарајеву) запазили смо (Нап језик, VII, 1939, св. 4, стр. 101—105) да је у издању Државног издавачког предузећа Србије — Просвета у збирци приповиједака Лазе Лазаревића: „Изабране приповетке“ (1946) само у приповиједи Све ће то народ позлатити произвољно замијењено седам аориста имперфектима (Упореди издање СКЗ Приповетке Лазе Лазаревића, 192): *даваше, гураше, чудише, сметаше, блудише, одговараше, скакаше* — замијењено је са: *даваху, гураху, чућуху* итд. Затим *стојаше*, замијењено је са *стајаше, могадијаше* са *могахше*, „опет јуриши на капетана“ са „опет јуриша на капетана“. Да ли је редакција смјела да врши те измјене? А ако јесте, како ће се доћи до праве слике развитка језичких појава? Када бисмо испитали и провјерили и друга издања, других дјела, видјели бисмо да овакви случајеви нису усамљени.

Сад да пређемо да друго питање које у чланку није дотакнуто. То је питање компетенције самих издавачких предузећа с обзиром на многа, чак и неријешена језичка питања.

Сложили смо се с тим да издавачка предузећа имају огромну културну и социјалну улогу. Од политике и става издавачких предузећа зависи с чиме и како ће се широка чита-

љачка публика упознати: да ли ће оно обратити довољно пажње на културну заоставшћину наших народа; да ли ће објављивати најбоља дјела старе или савремене стране књижевности; да ли ће правилно помагати савременим писцима, нарочито младим, да се појаве, дођу у јавност; да ли ће издавати језички добре књиге, са што је могуће мање грешака, и тиме вршити свој частан задатак.

Али сад се намеће и питање да ли је издавачким предузећима пружена довољна помоћ да би могла да изврше те своје многобројне часне задатке. (Нас се овдје тиче само питање стручне помоћи у вези са разним језичким проблемима).

Како су се досад рјешавала многобројна питања на која су најлазили углавном редактори (лектори)? Поједини редактори (лектори) рјешавали су их сваки на свој начин, како су умјели и хтели. Једни су се савјетовали са овим или оним стручњаком, други су се управљали према појединим чланцима разних стручњака, трећи су се обраћали институтима — једним или другим — укратко једнима је било најкомпетентније једно мишљење, другима друго; а што је најгоре — та појединачна мишљења била су готово увијек врло различита, неуједначена. То се огледа на досадашњим издањима.

Какав став да заузме издавачко предузеће у таквим случајевима? А какав сва предузећа заједно, наша издавачка дјелатност уопште? Може ли се од издавачких предузећа и њихових редактора (лектора) тражити да рјешавају оно што у ствари треба да ријеше институти академије наука, може ли им се наметати одговорност за оно за што они нису надлежни, за оно за што они не могу да буду одговорни? А затим, ако би се издавачким предузећима и оставило да рјешавају оваква језичка и правописна питања (као што су их досад у већини случајева и рјешавала), до каквих би све, па и нездравих, појава то могло да доведе? Може да се деси да њихови редактори (лектори) помисле да су они ти који одлучују о језичким питањима или да они узму у своје руке бригу о чистоти и правилности језика као неки монопол — то наравно само из чисте рачунице, јер је та „брига око језика“ за њих рентабилна.

Могу се основати и курсеви и школе за коректоре, па чак и за редакторе — како се у чланку напомиње — могу редак-

тори да имају равне школе, курсеве (па и факултетску спрему) — тим се још није постигло све; и даље ће један редактор спроводити једно, други друго.

Прије него што би се пришло подизању редакторског (лекторског) и коректорског кадра, треба прво имати јасан став о овдје наведеним питањима (а и о другим које ће други изнијети), мора се имати јасно одређен став, и не остављати издавачким предузећима (и појединцима) да она рјешавају питања научних института, односно академија наука.

Рјешавање овако крупних питања на парче и појединачно, сад једно сад друго, неће донијети добре резултате, док ће начелно неријешена ова питања давати увијек могућности за различна мишљења и неуједначености, а тиме и рђаву слику нашег савременог књижевног језика и наше издавачке дјелатности. Ова питања по нашем мишљењу не могу рјешавати ни стручњаци појединци, ни поједина издавачка предузећа. Њих морају да ријеше наше највише научне установе — академије наука.

У наше вријеме сва спорна питања рјешавају се договорно. Сматрамо да би због оваквих и сличних питања нашег књижевног језика и правописа требало организовати што прије један договор наших стручњака за језик, који би донијели начелне одлуке о многим актуелним језичким проблемима. Тек на тај начин ријешена ова и оваква питања омогућиће да наша издавачка предузећа пруже читаоцу добру књигу.

Н. Сенић и А. Зубац

Писци овога чланка, Сенић и Зубац показале су да углавном не познају дужности и тепкоће редакторског позива у издавачким предузећима. Показале су и да исправно гледају на извесне проблеме у вези са овим пословима, мада се у понечему не би употпуности могли прихватити њихови предлози. Али ми о томе не мислимо овде говорити, већ само указујемо писцима да су на погрешном путу кад сматрају да су редактори у једноме беспомоћни. Оне, штавише, тврде да се редактори никаквим курсевима и никаквом школом не могу потпуно оспособити за свој позив зато што, по њихову мишљењу, има толико нерешених језичких и правописних проблема које би ре-

дактори сами морали да решавају, а они томе — писци правилно оцењују — нису дорасли, јер су то проблеми које могу решити једино научни институти, академије наука. Језичких проблема за решавање несумњиво има доста, и биће их и даље. Њих ће решавати позвани — појединци и колективи, али све то никако не значи да редактори пре решења ових проблема не могу допринети да се дође до што боље књиге. Они и у околностима још нерешених извесних језичких проблема могу успешно вршити своју значајну „културну и социјалну улогу“, само ако правилно схватају своју дужност, ако имају добро језичко осећање и познају норму нашег савременог књижевног језика и принципе његова правописа. А ово се све у школи, па и на курсевима, може научити и усавршити. Зато је Уредништво у своме чланку о дужностима коректора и редактора и указало на евентуалну могућност њихова оспособљавања кроз курсеве.

Ур